

2001. – № 11. – С.3–11. 3. Алексєєв І.В., Червінська О.С. Економічні аспекти надання податково-інформаційних послуг підприємствам регіону // *Регіональна економіка*. – 2007. – № 2. – С. 101–111. 4. Паранчук С.В., Червінська О.С. Планування процесу інформатизації податкової діяльності на підприємстві. *Управління у сферах фінансів, оподаткування, страхування і кредиту: Монографія*. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2009. – С.55–65. 5. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України” від 22.01.1996 р. № 118. 6. Тимченко О.М. Облік і контроль у системі адміністрування ПДВ: взаємозв’язок, напрями вдосконалення // *Фінанси України*. – 2007. – № 8. – С.91–99. 7. Паранчук С.В., Романів Є.М., Червінська О.С. Податковий менеджмент: Навчальний посібник. – Львів: Видавництво Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – 275 с. 8. Інструкція “Про порядок ведення органами ДПС оперативного обліку податків та інших платежів до бюджетів та державних цільових фондів”, затверджена наказом ДПА України від 03.09.2001 р. – № 342. 9. Закон України “Про державний реєстр фізичних осіб – платників податків та інших обов’язкових платежів” від 16.07.1999 р. – №1003 – XIV. 10. Закон України “Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами” від 21.12.2000 р. – № 2181-III.

УДК 658:330.322:330.341.1

Л.І. Чернобай, Ю.О. Блинда

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

© Чернобай Л.І., Блинда Ю.О., 2010

Обґрунтовано доцільність формування інноваційно-інвестиційних центрів як дієвих організаційних структур з метою підвищення ефективності реалізації інноваційних проектів в умовах постіндустріального суспільства. Запропоновано модель функціонування інноваційно-інвестиційного центру з вказанням функціональних зв’язків. Розглянуто етапи інноваційно-інвестиційного процесу.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційний центр, модель, процес, постіндустріальне суспільство.

In the article we grounded the expediency of formation of innovation and investment centers as efficient organizational structures to improve implementation of innovative projects in post-industrial society. We propose a model of innovation and investment center showing functional links and examine the stages of the flow of innovation and investment process.

Key words: innovation and investment center, pattern, process, postindustrial society.

Постановка проблеми

Розвиток суспільства описується послідовними етапами, які еволюційно змінюють один одного. Як зазначається у відкритій енциклопедії Вікіпедія, «постіндустріальне суспільство — це стадія суспільного розвитку, яка приходить на зміну індустріальному суспільству. Якщо попередня модель була зорієнтована на збільшення матеріального продукту за рахунок додаткової енергії, сировини, праці, то нова передбачає посилення фактора знань, інформації, використання відновлюваних видів енергії, захист довкілля. Постіндустріальне суспільство – це суспільство, в якому сфера послуг має пріоритетний розвиток і переважає над обсягом промислового виробництва та виробництвом сільськогосподарської продукції».[1]

Своєю чергою, Д. Белл зазначав, що постіндустріальному суспільству притаманна діяльність, пов’язана, насамперед з обробкою даних, управлінням та інформацією, це спосіб життя, який дедалі більшою мірою зводиться до «взаємодії людей один з одним». Постіндустріальна, або інформаційна ера настає внаслідок тривалого ланцюга технологічних змін. Існують так звані «технологічні сходи», відповідно до яких можна скласти схему зсувів або змін в економіці будь-якої країни і які включають: 1) ресурсну базу – сільське господарство і гірничо-видобувну промисловість; 2) легку промисловість – текстильну, взуттєву тощо; 3) важку промисловість – металургію, суднобудування, автомобілебудування, машинобудування; 4) «високі технології» – вимірювальні прилади, оптику, мікроелектроніку, комп’ютери, телекомунікації; 5) галузі, що ґрунтуються на наукових дослідженнях майбутнього – біотехнології, матеріалознавстві, космічних дослідженнях тощо [2]. Існують три умови, що дають можливість країнам просуватись вгору по технологічних сходах: політична стабільність, яка дає змогу інвесторам сподіватись на отримання прибутку; наявність

потужного класу підприємців, інженерів, техніків і кваліфікованих робітників, які розробляють і виробляють товари; наявність відповідної системи освіти для підготовки освічених спеціалістів, що володіють знаннями, необхідними для застосування нових технологій [3].

Нами вивчалися статистичні дані щодо наявного в Україні виробничого та інтелектуального потенціалу [2], зокрема на прикладі Львівської області [4]. Отже, можна сказати, що одним з основних завдань є впровадження інновацій у виробничо-господарське життя, які, своєю чергою, зменшать ціну на кінцевий продукт, а отже, дадуть змогу вітчизняним продуктам конкурувати на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням інноваційно-інвестиційних процесів займалася значна кількість провідних вчених-економістів, серед як варто згадати Л.П. Кавуненко, Т.В. Гончарова, О.О. Лапко, І.І. Цигилик, П.П. Микитюк, О.В. Василенко, В.М. Геєць, Б.Г. Геєць, О.І. Мозіль, І.Г. Ткачук, Е.Ф. Якушева, А.І. Сухорукова, О.Є. Кузьміна, А.В. Мертенса, Дж. Кейнса, В. Шарпа та ін. [3, 5–10]. У працях цих та інших авторів досліджено інноваційні процеси та їх вплив на економічний розвиток суспільства в контексті державного регулювання; розглянуто розвиток теорії інноваційних процесів та стан інноваційного підприємництва за умов глобальних змін у світовій економіці, перспективи розвитку інноваційної сфери в Україні; проаналізовано економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності та наведено пропозиції щодо його вдосконалення; висвітлено питання інноваційної політики, системи фінансування, експертизи та ефективності використання інновацій у підприємницькій діяльності.

Однак проблеми управління інноваційно-інвестиційними процесами, зокрема, їх організування, наповнення функціональними зв'язками, етапність протікання висвітлено недостатньо.

Постановка цілей

З метою удосконалення організації інноваційно-інвестиційних процесів нами було сформульовано такі цілі:

- обґрунтувати доцільність формування інноваційно-інвестиційного центру в умовах постіндустріального суспільства;
- запропонувати модель функціонування такого центру за умови розв'язання проблеми неузгодженості цілей та очікувань учасників інноваційно-інвестиційного процесу;
- сформулювати етапи інноваційно-інвестиційних процесів.

Виклад основного матеріалу

Найважливішим фактором переходу суспільства від індустріального до постіндустріального є розвиток науки і використання її у різних сферах життєдіяльності, тобто, іншими словами, це впровадження інновацій. Сам термін «постіндустріальне суспільство» вимагає від економіки будь-якої країни інноваційних процесів. Інноваційна модель розвитку економіки вже давно впевнено функціонує в таких країнах, як США, Японія, Німеччина, Франція, Великобританія та ін.

Науковий потенціал нашої держави давно відомий за її кордонами, тому виникла проблема лише у використанні його у повному обсязі. Отже, основною проблемою є реалізація цього потенціалу, тобто комерціалізація інноваційних проектів. Інноваційна діяльність має на меті підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, збільшення попиту на їх продукцію не тільки на українському, але на світовому ринку. Донедавна (за умов планової економіки) проблему конкурентоспроможності розглядали тільки в межах зовнішньоекономічної діяльності. Об'єктом досліджень була, перш за все, експортна продукція, і тільки в контексті розвитку експорту і закріплення на зовнішньому ринку аналізувалася конкурентоспроможність фірм-експортерів. В умовах формування ринкових відносин підприємства починають функціонувати в конкурентному середовищі, тому забезпечення конкурентоспроможності стає надзвичайно великою проблемою, що залежить від принципових змін у відносинах власності, методів регулювання економікою, організаційно-правових форм господарювання, мотивації їх діяльності тощо. В ринковій системі ця категорія є однією з визначальних, оскільки в ній концентровано відображені фінансово-економічні, організаційно-управлінські, маркетингові і інші можливості не тільки конкретних підприємств, але й економіки регіону, держави [6].

Для ефективного організування інноваційних процесів в Україні пропонується створення інноваційно-інвестиційних центрів, які б функціонували на регіональному рівні. Як відомо, чим більш децентралізована влада, тим вона є ефективнішою. Головною причиною створення центрів на регіональному рівні є адміністративно-територіальний поділ, тобто в кожному регіоні є своя структура економіки, рівень ресурсів та інші пріоритети розвитку.

Метою функціонування центру є пошук ідей інноваційних проектів і співпраця з різного роду інвесторами. Такими інвесторами можуть бути як вітчизняні, так і іноземні та обов'язковою умовою ефективного функціонування даного центру є співпраця з державними органами влади. Держава повинна підтримувати такий центр як на законодавчому, так і на фінансовому рівні. Основними документами, які регулюватимуть діяльність такого центру, є Закон України «Про інноваційну діяльність», Закон України

«Про інвестиційну діяльність», Закон України «Про режим іноземного інвестування» та інші нормативно-правові акти, які стосуються такого виду діяльності. Фінансувати центр можна як за рахунок коштів місцевих бюджетів, так і з державного бюджету.

Головним завданням такого центру є не тільки продукування різних інноваційних проектів, а й плідна співпраця з інвесторами, оскільки, як ми знаємо, для впровадження таких проектів необхідні значні кошти, термін окупності яких може бути дуже великим.

Коли йдеться про привабливість проектів для інвесторів, то за ринкових умов важливого значення набувають фінансово-економічні фактори привабливості: сума інвестицій, термін окупності, рентабельність, чистий дохід. Особливого значення ці показники набувають при залученні стратегічного інвестора – фінансової установи, яка спроможна профінансувати інновацію. Однак бувають випадки, коли фінансово-економічні фактори відіграють другорядну роль. Наприклад, при реалізації екологічних інноваційних програм, які майже завжди є збитковими, або програм у культурно-освітній діяльності. Однак для збереження іміджу та свого місця на ринку багато промислових підприємств та фінансових структур стають ініціаторами таких проектів. Отже, інвестиційна привабливість інноваційного проекту залежить як від фінансово-економічних, так і від позаекономічних факторів [6].

Інновації й інноваційний розвиток зазнають істотного впливу елементів невизначеності, чим зумовлюється високий ризик інноваційної діяльності. Цей ризик стає особливо значним в умовах трансформації вітчизняної економіки і переходу її на ринковий шлях розвитку, оскільки багато важливих рішень приймаються в умовах неповної, неточної чи суперечливої інформації. Оскільки альтернативи інноваційному шляху розвитку немає, то виникає об'єктивна необхідність розробити способи запобігання можливим негативним наслідкам ризику їх зниження чи компенсації. Отже, ризик може проявлятися в тому, що новий товар вже в процесі виробництва виявляється непотрібним, тоді як на момент рішення про його розроблення і виробництво, яке ґрунтувалося на результаті аналізу кон'юнктури ринку, потреб і запитів споживачів, напрямків і темпів розвитку науково-технічного процесу тощо передбачався стійкий попит. Ризик може проявлятися і у тому, що на якомусь ринку чи його ділянці новий товар може бути і не реалізований у тих обсягах, які були розраховані на основі результатів маркетингових досліджень. Сучасне ринкове середовище невіддільне від ризику. Ризик існує в усіх галузях ринкової діяльності незалежно від того, враховують його чи ігнорують. Варто не ігнорувати ризику, діючи за принципом фіктивного зниження невизначеності, а належним чином його враховувати [5]. Тому для залучення інвесторів пропонується страхувати ці ризики. Таке страхування може проводити як держава, так і вітчизняні страхові компанії. Не можна забувати і про те, що Україна є членом БАГІ (багатостороння агенція із гарантування інвестицій), однією з основних цілей якої є сприяння збільшенню притоку інвестицій в країну, що розвиваються, через надання гарантій, включно страхування, за некомерційними ризиками.

Отже, доцільність формування інноваційно-інвестиційного центру полягає в необхідності узгодження дій різних учасників реалізації інноваційного проекту і досягнення у результаті очікуваних такими учасниками ефектів. За допомогою інноваційно-інвестиційного центру спрощується інноваційний процес, тобто скорочується час впровадження інноваційного продукту чи технології. Завдяки підписанню контрактів з інвестором є гарантування впровадження такого проекту.

На рис. 1 наведено модель функціонування інноваційно-інвестиційного центру.

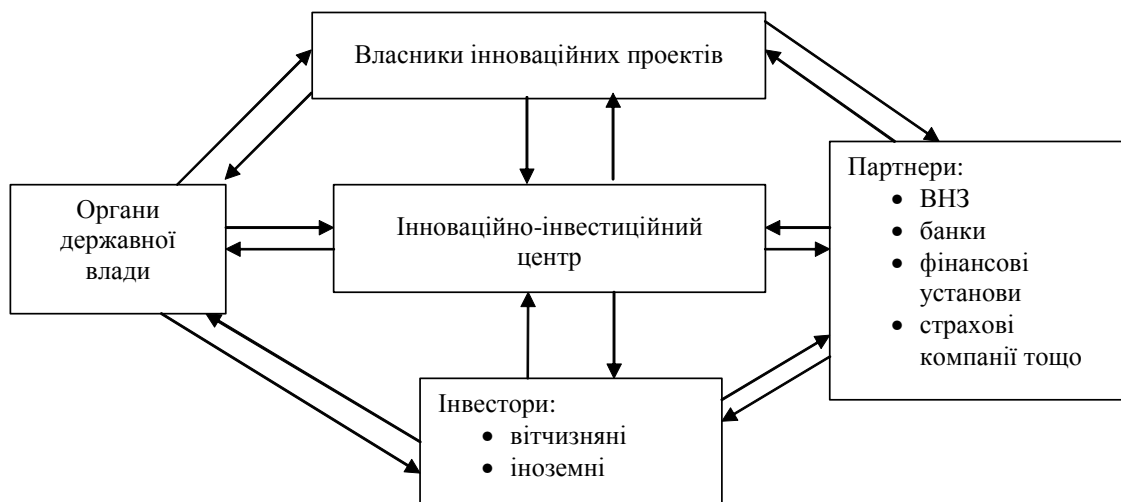

Рис. 1. Модель функціонування інноваційно-інвестиційного центру

Напрями функціональних зв'язків між елементами моделі зображено стрілками. Запропонована нами модель характеризується обов'язковими зворотними зв'язками, оскільки інноваційні процеси проходять в умовах синергії – поєднання оптимальних зусиль усіх учасників з метою одержання максимального результату для кожного. На наш погляд, застосування саме такої моделі функціонування дасть змогу налагодити систему комунікацій зіркового типу [2], що, своєю чергою, переведе інноваційну діяльність у площину необхідної умови розвитку вітчизняного підприємства.

На наш погляд, результатами діяльності такого центру будуть :

- створення нових робочих місць;
- нові надходження до бюджетів різних рівнів;
- залучення інвестицій в економіку різних регіонів і національну економіку загалом;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг;
- вихід вітчизняної продукції на нові ринки збуту.

Оскільки функціонування будь-якого суб'єкта господарювання можливе за наявності ефективної організаційної структури управління, нами запропоновано таку структуру для інноваційно-інвестиційного центру з урахуванням особливостей його діяльності.

Керівництво інноваційно-інвестиційного центру – контролюючий орган центру, функцією якого є контроль за всіма відділами та за дотриманням умов контрактів, підписаних з інвесторами та власниками інноваційних проектів, який виконує представницькі функції..

Адміністративно-фінансовий відділ – займається бухгалтерією та адміністративними функціями центру, організовує його ефективну роботу. Виконує функції щодо нарахування та сплати визначених чинним законодавством податків, зборів та платежів. Вивчає можливості залучення до виконання державних програм інноваційного розвитку.

Рада експертів – фахівці різних галузей науки, які залучаються до роботи тільки в разі необхідності, тобто тоді, коли розглядається проект їхньої галузі. Таких фахівців доцільно залучати на засадах виконання разової трудової угоди.

Юридичний відділ – підготовка необхідної документації для укладання угод купівлі-продажу проектів, захист авторських прав.

Відділ аналізу та економічного оцінювання інноваційних проектів – займається аналізом та економічним оцінюванням інноваційних проектів та підготовкою їх до аукціонів. Цей відділ також встановлюватиме початкову ціну проекту та складатиме електронний реєстр проектів.

Інформаційний відділ – повинен вчасно і в повному обсязі надавати достовірну інформацію зацікавленим сторонам – учасникам інноваційно-інвестиційного процесу. Наприклад, інвесторам щодо наявності та економічної ефективності інноваційних проектів, а власникам інноваційних проектів – щодо потреб інвесторів. Забезпечувати максимальну кількість інвесторів на аукціоні.

Відділ маркетингу – займається аналізом ринку, пошуком та вивченням потенційних інвесторів та встановленням початкової ціни на проекти.

У майбутньому функції центру можна розширювати, тобто створювати відділ патентування, відділ розроблення інноваційних проектів власними силами центру, відділ кадрів, який займався б підготовкою необхідних кадрів, створенням спеціальних курсів для випускників вищих навчальних закладів тощо. Надалі необхідно збільшувати і кількість інноваційно-інвестиційних центрів.

На рис. 2 представлено організаційну структуру управління інноваційно-інвестиційним центром.

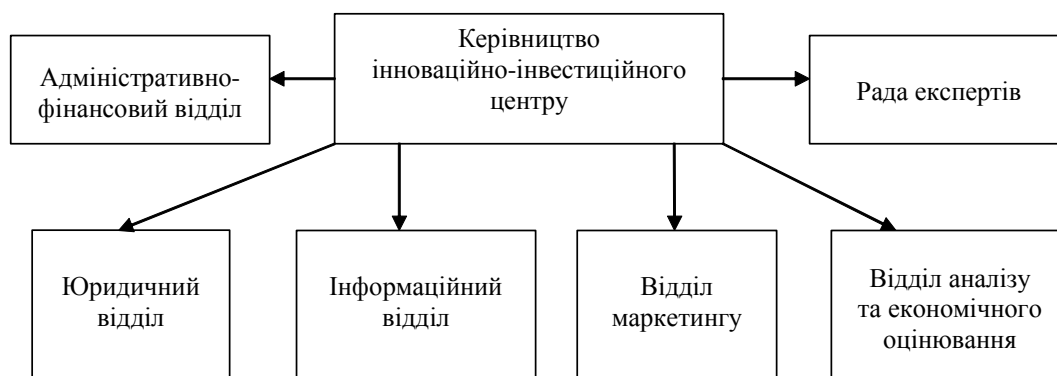

Рис. 2. Організаційна структура управління інноваційно-інвестиційного центру

Оскільки інноваційно-інвестиційний процес, як і будь-який інший, складається з послідовних етапів, нами в результаті опрацювання літературних джерел запропоновано такі:

1) створення інноваційного проекту. На цьому етапі розроблятимуть інноваційні проекти як фізичні, так і юридичні особи. Обмежень щодо розробників проектів не передбачається, запропонувати свій проект зможе кожен. Але основну частину авторів становитимуть працівники наукових установ, вищих навчальних закладів, технікумів, виробничники, підприємці-практики тощо;

2) розгляд, аналіз та корегування інноваційного проекту. Залежно від напрямку, інноваційні проекти розподіляють за групами. Кожен проект аналізують фахівці центру на основі наявної інформації, і в разі необхідності їх корегують. Також на цьому етапі буде встановлюватись початкова ціна проекту, тобто сума коштів, яку отримає сам автор проекту, а різниця між ціною продажу і початковою ціною буде поповнювати місцевий і державний бюджети;

3) щоб процес інвестування був максимально прозорим, пропонується продавати інноваційні проекти через аукціон. Завдяки відкритим аукціонам ціна на проекти буде найвигіднішою;

4) основною перевагою такого центру є співпраця з інвесторами, не тільки вітчизняними, а й іноземними. Також не можна забувати і про державні кошти, адже у всіх розвинених країнах держава є основним інвестором стратегічних інноваційних проектів;

5) з кожним інвестором буде підписуватись індивідуальний контракт, за яким він не зможе перепродавати проект і в якому будуть розписані терміни виконання проекту і необхідна кількість коштів до вкладення. За рахунок таких контрактів можна контролювати саме впровадження інноваційних проектів, адже в разі невиконання умов контракту інвестором до нього застосовуватимуть штрафні санкції. Своєю чергою, державні органи влади надаватимуть певні гарантії інвестору у вигляді страхування ризиків на пільгових засадах;

6) партнерами будуть вищі навчальні заклади, звідки центр зможе залучати нові наукові кадри; банки та фінансові установи, без співпраці з якими діяльність центру буде фінансово ускладнена; страхові компанії, які будуть страхувати ризики тощо.

Висновки

За результатами проведених досліджень теоретичних засад та прикладних аспектів інноваційно-інвестиційного процесу нами виявлено доцільність формування такої організаційної форми як інноваційно-інвестиційний центр. Запропоновано модель функціонування означеного центру, яка, на наш погляд, забезпечить розв'язання проблеми неузгодженості цілей та очікувань різних учасників процесу. На наш погляд, ефективне проходження інноваційних процесів у суспільстві можливе за участі ключових учасників, а саме: власників інноваційних проектів – фізичних та юридичних осіб; інвесторів, зацікавлених у комерціалізації інноваційних проектів та одержанні прибутків; органів державної влади, які виконують не лише фіскальну функцію стягнення податків, зборів, платежів, але й зацікавлені у просуванні стратегічних інновацій та інновацій народногосподарського значення; партнери – ВНЗ, фінансові установи, банки, страхові компанії тощо, які виступають забезпечувальною інфраструктурою інноваційного процесу. Запропонований нами інноваційно-інвестиційний центр слугує з'єднувальною ланкою означених учасників і забезпечує ефект синергії. Удосконалено організаційну структуру управління інноваційно-інвестиційним центром з урахуванням особливостей його функціонування. Уточнено етапи інноваційно-інвестиційного процесу з урахуванням розробленої моделі функціонування означеного вище центру.

Перспективи подальших досліджень

Теоретичні узагальнення та запропонована удосконалена схема організації інноваційного процесу, шляхом створення інноваційно-інвестиційного центру, які відображені у нашому дослідженні, можуть бути корисними як для різного роду підприємств, так і для органів державної влади. Запропоновані теоретичні положення щодо вирішення проблеми удосконалення організації інноваційних процесів можуть стати інструментарієм для подальших досліджень проблем розвитку інноваційної сфери в окремих регіонах.

1. *Интернет-енциклопедія «Вікіпедія»* <http://uk.wikipedia.org/wiki> 2. *Економіка інноваційного підприємства: Навч. посібник / О.С. Кузьмін, І.Н. Пащенко, Л.І. Чернобай, А.О. Босак. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – 456 с.* 3. *Лазутін Г.І. Сучасні тенденції розвитку інноваційної діяльності // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 2. – 160 с.* 4. *Блинда Ю.О. Стан та перспективи розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності у Львівській області: тези доповіді на Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів «Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації». – Дніпропетровськ, 2009. – 138 с.* 5. *Микитюк П.П. Інноваційна діяльність: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / П.П. Микитюк, Б.Г. Сенів – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.* 6. *Лапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання: Монографія. – К.: Інститут економічного прогнозування НАН України, 1999. – 245 с.* 7. *Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. 3-тє вид., вип. та доп. / За ред. В.О. Василенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 440 с.* 8. *Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін.; Під ред. О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 960 с.* 9. *Заболоцький Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності: Навч. посібник. – Львів: Новий Світ-2000, 2007.* 10. *Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навч. посібник для студ. екон. та екон.-геогр. спец. вищих навч. закл. – К.: Вища школа, 2000.*